

Nowe stanowiska rzadko spotykanych gatunków
ryjkowców z rodziny Brentidae i Curculionidae
w Karpatach Polskich (Coleoptera: Curculionoidea)

New localities of rare weevil species from the Brentidae
and Curculionidae families in the Polish Carpathian Mountains
(Coleoptera: Curculionoidea)

Stanisław KNUTELSKI, Marcin WIOREK, Emilia KNUTELSKA

Zakład Entomologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Gronostajowa 9, 30-387 Kraków,
e-mail: s.knutelski@uj.edu.pl

ABSTRACT: Fourteen weevil species (Brentidae – 4, Curculionidae – 10) have been recorded from the Polish Western Beskids, including several geographical regions of the Western Carpathian Mts. (Southern Poland). Majority of these species are rare in the Polish part of the Carpathians and in Poland in general, with *Eutrichapion punctiger*, *Protapion dissimile*, *Limobius borealis*, as well as *Omius puberulus* being recorded from the Polish Western Beskids for the first time (*). Some of these species are commented upon.

KEY WORDS: Coleoptera, Curculionoidea, Brentidae, Curculionidae, new records, Poland, Western Carpathian Mts.

Wstęp

Opublikowane w Polsce w ostatnich dziesięciu latach wyniki badań faunistycznych dotyczących chrząszczy z nadrodziny ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea) wskazują z jednej strony na wzrost aktywności entomologów, a z drugiej – na niedostateczne jeszcze poznanie krajowej fauny i rozmieszczenia wielu gatunków, zwłaszcza rzadko spotykanych, w tym także na obszarze Karpat Polskich (KNUTELSKI i SPRICK 2007, ŁĘTOWSKI 2008, MAZUR i GAWROŃSKI 2008, MARCZAK i LASECKI 2012, MARCZAK i in. 2013, WANAT i in. 2016).

Przedstawiono 14 gatunków należących do rzadkości faunistycznych w Polsce lub Karpatach wraz z pełnymi danymi zbioru oraz niezbędnymi komentarzami. Informacje te stanowią wkład w poznanie rozmieszczenia ryjkowców polskiej części Karpat oraz uzupełniają dane zawarte w poszczególnych tomach Katalogu fauny Polski (KFP) poświęconych Curculionoidea (BURAKOWSKI i in. 1992, 1993, 1995, 1997). Wszystkie prezentowane tu ryjkowce zostały zebrane czerpakiem lub „na upatrzonego” podczas wspólnych badań autorów pracy w 2016 r. w różnych środowiskach wielu rejonów polskiej części Karpat Zachodnich. Pozycję geograficzną poszczególnych stanowisk ustalono za pomocą aparatu GPS firmy Garmin, dodając także kod odpowiedniego kwadratu siatki UTM (10×10 km). Nazewnictwo geograficzne badanych obszarów przyjęto za KONDRACKIM (2011), a krain faunistycznych za KFP. Gatunki oznaczył S. KNUTELSKI, okazy dowodowe znajdują się w jego zbiorze. Klasyfikację i nazewnictwo taksonów przyjęto za Alonso-Zarazaga i in. (2017). Wszystkie informacje dotyczące rozmieszczenia i biologii gatunków pochodzą z wymienionych pozycji KFP, jeśli nie zaznaczono tego inaczej. Gatunki podawane po raz pierwszy z Beskidu Wyspowego zaznaczono gwiazdką (*).

Wykaz gatunków

Rodzina: BRENTIDAE

Eutrichapion punctiger (PAYKULL, 1792)

*Beskid Zachodni: Pogórze Wiśnickie: UTM DA42 Gruszów (N49 50.730, E20 13.531), 19 V 2016, 2 exx., 251 m n.p.m, zarośla wierzbowe i ziołorośla; Beskid Wyspowy: DA21 Pcim (N49 45.695 E19 58.198), 25 VI 2016, 2 exx., 321 m n.p.m., łąka wykaszana.

Eutrichapion punctiger w polskiej części Karpat jest rzadko spotykany, dotychczas był notowany z Beskidu Wschodniego [(Pogórze Przemyskie (TRELLA 1934), Beskid Niski (PETRYSAK i MAZUR 1981, KUŚKA w BURAKOWSKI i in. 1992, PETRYSAK 2003), Góry Słonne (PETRYSAK i MAZUR 1981, PETRYSAK i in. 1994)], Bieszczad (PETRYSAK 1998, STACHOWIAK 1994) oraz Tatr (KNUTELSKI i KUŚKA 1991). Poza krainami w Karpatach i innych podanych w KFP (BURAKOWSKI i in.1992), został wykazany także z: Niziny Sandomierskiej (PETRYSAK i DĄBEK 1997), Roztocza (ŁĘTOWSKI i GOSIK 2002), Wyżyny Lubelskiej (GOSIK i ŁĘTOWSKI 2003) i Pojezierza Mazurskiego (MAZUR i GAWROŃSKI 2008). Ten ostatni rekord potwierdza XIX-wieczne doniesienie LENTZA (1857)

o występowaniu *E. punctiger* na tym obszarze („Prusy”). Obecnie gatunek ten znany jest już z 15 krain, a jego rozmieszczenie obejmuje niemal cały obszar Polski, choć od dawna nie był wykazywany z Niziny Mazowieckiej, Sudetów Zachodnich oraz Dolnego i Górnego Śląska. Jego obecność w tych rejonach wymaga potwierdzenia nowym materiałem.

W kraju *E. punctiger* obserwowany jest lokalnie i rzadko, chociaż miejscami licznie, jak np. w Górach Słonnych, gdzie był licznie zbierany w środowiskach łąk kośnych i synantropijnych, *Rudero-Secalietaea* (PETRYSAK i in. 1994). Spotykany jest na wielu gatunkach wyki, w różnych środowiskach, najczęściej dobrze nasłonecznionych, na terenach otwartych, w maksymalnym zakresie wysokościowym do 935-960 m n.p.m. (KNUTELSKI i KUŚKA 1991).

Protapion dissimile (GERMAR, 1817)

*Beskid Zachodni: Beskid Wyspowy: DA21 Myślenice (N49 48.956, E19 55.821), 31 V 2016, 1 ex., 301 m n.p.m., łąka wykaszana z zaroślami wierzbowymi.

Jest to trzecie stanowisko w polskiej części Karpat. Dotychczas był notowany tylko z Pienin (GOTWALD 1968, PETRYSAK 1980, KNUTELSKI i KNUTELSKA 2014) i Kotliny Nowotarskiej, „Kotlina Zakopiańska” (KNUTELSKI 1998). Zasięgiem obejmuje niemal cały obszar kraju (BURAKOWSKI i in. 1992), w tym także Podlasie (WANAT 1998). Niedawno potwierdzono jego występowanie na Pojezierzu Mazurskim (MARCZAK i LASECKI 2012), Nizinie Mazowieckiej (MARCZAK i in. 2013), Śląsku Górnym (MAZUR 2006a) oraz Roztoczu (ŁĘTOWSKI i GOSIK 2002) i Wyżynie Lubelskiej (ŁĘTOWSKI 2008, GOSIK i ŁĘTOWSKI 2003). Spotykany jest lokalnie i rzadko, zwykle w zbiorowiskach z koniczyną polną, *Trifolium arvense* L., w różnych środowiskach terenów otwartych.

Protapion interjectum (DESBROCHERS DES LOGES, 1895)

Beskid Zachodni: Beskid Makowski: DA10 Tokarnia (N49 43.172, E19 52.208), 25 V 2016, 1 ex., 429 m n.p.m., łąka i zarośla wierzbowe.

Jest to kolejne stanowisko tego gatunku w polskiej części Karpat, skąd dotychczas był najczęściej wykazywany: Pieniny: Pieniny Centralne (PETRYSAK 1980, KNUTELSKI i SPRICK 2007, KNUTELSKI i KNUTELSKA 2014), Małe Pieniny (PETRYSAK 1981, PETRYSAK 1993, KNUTELSKI i SPRICK 2007), Pieniny Spiskie (KNUTELSKI i WITKOWSKI 1995, KNUTELSKI i in. 2010; Bieszczady (PETRYSAK 1982, 1998; WANAT i in.

2016); Beskid Wschodni: Beskid Niski (PETRYSZAK 1982, PETRYSZAK i in. 1993), Pogórze Przemyskie (WANAT i in. 2016); Beskid Zachodni: Beskid Sądecki (PETRYSZAK 1982), Beskid Wyspowy (PETRYSZAK 1982); Gorce (PETRYSZAK i KNUTELSKI 1987); Magura Spiska (KNUTELSKI i SKALSKI 1993, KNUTELSKI 2000)]. Poza Karpatami znany jest również z Niziny Sandomierskiej, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, Pojezierza Mazurskiego i Pobrzeża Bałtyku (BURAKOWSKI i in. 1992). Niedawno został stwierdzony także na Śląsku Górnym (WANAT i in. 2016).

Protapion interjectum żyje na koniczynie pagórkowej, *Trifolium montanum* L. Poza obszarem Karpat jest rzadko i lokalnie spotykany w Polsce. Biorąc jednak pod uwagę rozmieszczenie jego rośliny żywicielskiej (ZAJĄC i ZAJĄC 2001) wydaje się, że może on występować także w innych rejonach kraju.

Nanophyes globulus (GERMAR, 1821)

Beskid Zachodni: Podgórze Bocheńskie: DA43 Łysokanie (N49 59.486, E20 15.397), 6 V 2016, 1 ex., 219 m n.p.m., łąka miejscami wykaszana, z płatami drzew i krzewów; DA43 Niegowić (N49 55.948, E20 14.144), 6 V 2016, 2 exx., 226 m n.p.m., łąka kośna, miejscami podmokła; DA43 Grodkowice (N49 58.119, E20 16.178), 3 VIII 2016, 3 exx., 224 m n.p.m., ugór.

Jest to druga lokalizacja *N. globulus* na Pogórzu Karpackim, wcześniej został stwierdzony na Pogórzu Przemyskim (SMRECZYŃSKI 1976) w Beskidzie Wschodnim. Obserwowano go także w innych częściach Karpat: Pieniny: Pieniny Centralne (GOTWALD 1968, KNUTELSKI i KNUTELSKA 2014); Beskid Zachodni: Beskid Sądecki, Beskid Wyspowy (PETRYSZAK 1982), Gorce (PETRYSZAK i KNUTELSKI 1987) i Tatry (JAKUCZUN i KUŚKA 1979). Poza Karpatami był notowany z Pobrzeża Bałtyku, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej, Śląska Dolnego, Wzgórz Trzebnickich, Śląska Górnego, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, Wyżyny Małopolskiej, Gór Świętokrzyskich, Wyżyny Lubelskiej, Niziny Sandomierskiej, Sudetów Zachodnich, Sudetów Wschodnich (BURAKOWSKI i in. 1992), Rostocza (CMOLUCH i in. 1994) i Podlasia (WANAT 2005). Wskazuje to, że gatunek jest rozmieszczony w całej Polsce, chociaż lokalnie. Jednakże wiele starszych danych z niektórych krain, jak: Pobrzeże Bałtyku, Nizina Wielkopolsko-Kujawska, Wzgórz Trzebnickie oraz Sudety Zachodnie i Sudety Wschodnie (BURAKOWSKI i in. op.cit.) nie zostało dotychczas potwierdzonych. Nie można jednak wykluczyć szer-

szego zasięgu *N. globulus*, zwłaszcza że jego roślina żywicielska – beblek błotny, *Peplis portula* L. występuje niemal na całym obszarze Polski (ZAJĄC i ZAJĄC 2001).

Rodzina: CURCULIONIDAE

Anoplus setulosus KIRSCH TH., 1870

Beskid Zachodni: Pogórze Wiśnickie: DA32 Czasław (N49 51.584, E20 07.367), 19 V 2016 i 2 VII 2016, 7 exx., 264 m n.p.m., zarośla olchowe z czosnkem niedźwiedzim i jeżyną, z udziałem jodły, leszczyny, jawora i olchy.

Anoplus setulosus został w Polsce wykazany po raz pierwszy w Beskidzie Zachodnim, w okolicach Cieszyna (WANKA 1917). Dotychczas znany jest z sześciu krain górskich (dwóch sudeckich i pięciu karpackich) oraz z Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej (BURAKOWSKI i in. 1997). W większości z nich poławiano *A. setulosus* wielokrotnie, na wielu stanowiskach w pobliżu różnych cieków wodnych, głównie z olszy szarej, *Alnus incana* (L.) MNCH. Dokumentują to liczne źródła cytowane w wymienionej pozycji katalogu oraz późniejsze publikacje (KUBISZ i in. 1998, PETRYSZAK 1998, PETRYSZAK i SKALSKI 1998, KNUTELSKI 2000, KNUTELSKI i KNUTELSKA 2014).

Podawana tu lokalizacja *A. setulosus* na Pogórzu Wiśnickim w Beskidzie Zachodnim jest pierwszą poprawnie dokumentującą jego występowanie na Pogórzu Karpackim. SMRECZYŃSKI (1976), podając rozmieszczenie tego ryjkowca na obszarze Polski, wymienił ogólnikowo „Podkarpacie”, jednak bez bliższych danych. Biorąc to pod uwagę oraz wcześniejsze informacje SMRECZYŃSKIEGO (1929), że gatunek ten żył w całej południowej Polsce, można sądzić, że w tych najniższej położonych partiach Karpat zasięg tego gatunku w przeszłości mógł być znacznie większy niż jest to obecnie i sięgał na północ aż do Przegorzał (obecnie obszar Krakowa) na Wyżynie Krakowsko-Wieluńskiej (MAZUR 1983).

Rhinusa bipustulata (ROSSI, 1792)

Beskid Zachodni: Podgórze Bocheńskie: DA43 Niegowić (N49 55.948, E20 14.144), 6 VI 2016, 2 exx., 226 m n.p.m., łąka kośna, miejscami podmokła.

Znalezienie nowego stanowiska w Beskidzie Zachodnim potwierdza stałą obecność *Rh. bipustulata* w tej krainie faunistycznej. Wcześniej był notowany z: Pogórze Śląskiego – Cieszyn (GERHARDT 1910) i jego okolic

(LETZNER 1871, WANKA 1927), P. Wielickiego – Kalwaria Zebrzydowska (SMRECZYŃSKI 1956) oraz Kotliny Żywieckiej – okolice Żywca (PETRYSZAK i BILIŃSKI 1978). Poza tą jedyną krainą na obszarze polskiej części Karpat *Rh. bipustulata* został również stwierdzony w 11 innych krainach faunistycznych Polski (BURAKOWSKI i in. 1997). Spośród nich względnie niedawno potwierdzono jego obecność na Śląsku Dolnym i Górnym (MAZUR 2006a, 2006c, 2011) oraz Wyżynie Lubelskiej (GOSIK 2010).

W naszym kraju ryjkowiec ten jest obecnie spotykany sporadycznie i rzadko. Dawniej, jak wskazuje SMRECZYŃSKI (1956): „...w Polsce szeroko rozmieszczony”, był on prawdopodobnie częściej obserwowany. Według GOSIKA (2010) jest to eurytopowy gatunek żyjący w naszym kraju głównie na trędowniku bulwiastym, *Scrophularia nodosa* L.

Otiorhynchus sulcatus (FABRICIUS, 1775)

Beskid Zachodni: Beskid Wyspowy: DA21 Pcim (N49 45.695, E19 58.198), 25 VIII 2016, 1 ex., 321 m n.p.m., łąka wykaszana.

Ten wielożerny ryjkowiec o dzieworodnym sposobie rozmnażania został wykazany po raz pierwszy w polskiej części Karpat ponad 20 lat temu, prawdopodobnie w wyniku zawleczenia (KNUTELSKI i PETRYSZAK 1995). Wydaje się, że na kolejnym stanowisku w Beskidzie Zachodnim znalazł się w podobny sposób.

Swoim zasięgiem *O. sulcatus* obejmuje niemal cały kraj, choć jego stanowiska są rozproszone, to niektóre populacje są bardzo liczne (MAZUR 2016). Spotykany jest zwykle w środowiskach antropogenicznych. Rozprzestrzeniany jest najczęściej przez człowieka. Czasem powoduje szkody na plantacjach winorośli, malin i truskawek.

Phyllobius betulinus (BECHSTEIN ET SCHARFENBERG, 1805)

Beskid Zachodni: Podgórze Bocheńskie: DA43 Łysokanie (N49 59.486, E20 15.397), 2 VII 2016, 1 ex., 219 m n.p.m., łąka miejscami wykaszana, z płatami drzew i krzewów.

Poza Beskidem Wschodnim jest to drugie stanowisko tego gatunku na Pogórzu Karpackim (BURAKOWSKI i in. 1993, PETRYSZAK i LACHOWSKA 1995). W Beskidzie Zachodnim został wcześniej wykazany z: Beskidu Sądeckiego, B. Średniego, B. Żywieckiego (PETRYSZAK 1982) i Gorców (PETRYSZAK i KNUTELSKI 1987). W Tatrach Polskich nie występuje (KNUTELSKI 2005).

W kraju jest lokalny i rzadko spotykany, dotychczas notowany z 13 krain faunistycznych (BURAKOWSKI i in. 1993, NOWAKOWSKA i HALAREWICZ 2006). W niektórych z nich, np.: Pobrzeże Bałtyku (FRANTZIUS 1853, LÜLLWITZ 1916), Pojezierze Mazurskie (LENTZ 1879) czy Wzgórza Trzebnickie (LETZNER 1871; GERHARDT 1890, 1910) – był wykazywany w odległych czasach. Występuje zwykle w suchych, ciepłych i dobrze naświetlonych miejscach, na krzewach i drzewach z rodziny *Rosaceae*.

Pseudomylocerus canescens (GERMAR, 1823)

Beskid Zachodni: Beskid Wyspowy: DA21 Stróża (N49 47.490, E19 55.686), 25 V 2016, 4 exx., 300 m n.p.m., ugórze z zaroślami wierzbowymi.

W polskiej części Karpat, poza Beskidem Zachodnim [Beskid Sądecki i B. Średni (PETRYSAK 1982), Gorce (PETRYSAK i KNUTELSKI 1987)] został wykazany także z Pienin [Pieniny Centralne (PETRYSAK 1980)] i Beskidu Wschodniego – okolice Przemyśla (TRELLA 1934). Równie rzadko spotykany jest w innych krainach Polski: Nizina Mazowiecka (KINELSKI i SZUJECKI 1972), Wyżyna Krakowsko-Wieluńska (MAZUR 1983), Góry Świętokrzyskie (KUŚKA 1989) i Wyżyna Lubelska (CMOLUCH 1971). Blisko stuletnie lub starsze dane o występowaniu tego gatunku w rejonie Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Pomorskiego, Pojezierza Mazurskiego i Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (BURAKOWSKI i in. 1993) wymagają uaktualnienia nowym materiałem.

Polydrusus impressifrons (GYLLENHAL, 1834)

Beskid Zachodni: Podgórze Bocheńskie: DA43 Łysokanie (N49 59.486, E20 15.397), 2 VII 2016, 1 ex., 219 m n.p.m., łąka miejscami wykaszana, z płatami drzew i krzewów; Pogórze Wiśnickie: DA32 Krzyworzeka (N49 51.900, E20 07.134), 19 V 2016, 4 exx., 258 m n.p.m., zarośla wierzbowe z jeżyną, lepieźnikiem i czosnkiem niedźwiedzim; Beskid Wyspowy: DA21 Stróża (N49 47.490, E19 55.686), 25 V 2016, 13 ex., 300 m n.p.m., ugórze z zaroślami wierzbowymi; Beskid Makowski: DA10 Tokarnia (N49 43.750, E19 52.496), 25 VI 2016, 2 ex., 413 m n.p.m., zarośla wierzbowe i ziołorośla z lepieźnikiem; DA10 Tokarnia 3 (N49 43.276, E19 52.057), 25 V 2016, 4 exx., 428 m n.p.m., zarośla wierzbowe i łąka.

Stanowiska te uzupełniają rozmieszczenie *P. impressifrons* na obszarze polskiej części Karpat, gdzie, oprócz niewielu rejonów (w tym Bieszczad), został stwierdzony niemal na całym obszarze tych gór (BURAKOWSKI i in.

1993, PETRYSZAK i LACHOWSKA 1994, KNUTELSKI 2000, 2005; KNUTELSKI i SPRICK 2007, KNUTELSKI i in. 2010). Poza Karpatami znany jest także z Wyżyny Małopolskiej i Puszczy Białowieskiej (BURAKOWSKI i in. 1993) oraz Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej (MINKINA 2006). Starsze dane o występowaniu *P. impressifrons* na: Pobrzeżu Bałtyku, Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej i Mazowieckiej oraz Śląsku i w Sudetach Zachodnich wymagają potwierdzenia nowszymi obserwacjami.

Coelositona cambricus (STEPHENS, 1831)

Beskid Zachodni: Beskid Wyspowy: DA21 Myślenice (N49 48.956, E19 55.821), 25 VIII 2016, 1 ex., 301 m n.p.m., łąka wykaszana, z zarostami wierzbowymi.

W polskiej części Karpat *C. cambricus* znany jest dotychczas tylko z Beskidu Zachodniego: Beskid Sądecki, Beskid Śląski (PETRYSZAK 1982), Gorce (PETRYSZAK i KNUTELSKI 1987). W innych rejonach Polski gatunek ten należy również do rzadkości faunistycznych. Wykazany został z niewielu stanowisk rozproszonych w różnych częściach kraju: Pojezierze Pomorskie, Wzgórza Trzebnickie, Nizina Wielkopolsko-Kujawska, Nizina Mazowiecka, Śląsk Dolny, Roztocze, Wyżyna Krakowsko-Wieluńska, Góry Świętokrzyskie, Sudety Zachodnie (BURAKOWSKI i in. 1993) oraz Śląsk Górny, gdzie niedawno potwierdzono jego występowanie (MAZUR 2011).

Limobius borealis (PAYKULL, 1792)

*Beskid Zachodni: Podgórze Bocheńskie: DA43 Łysokanie (N49 59.486, E20 15.397), 6 V 2016, 2 VII 2016 i 3 VIII 2016, 8 exx., 219 m n.p.m., łąka miejscami wykaszana, z płatami drzew i krzewów; DA43 Niegowić (N49 55.948, E20 14.144), 3 VIII 2016, 1 ex., 226 m n.p.m., łąka kośna, miejscami podmokła; DA43 Grodkowice (N49 58.119, E20 16.178), 3 VIII 2016, 1 ex., 224 m n.p.m., ugór; Pogórze Wielickie: DA22 Bysina (N49 49.731, E19 53.963), 2 VIII 2016, 1 ex., 349 m n.p.m., zarośla z czeremchą i ziołorośla z pokrzywą, ostrożeńcem oraz maliną.

W polskiej części Karpat został wcześniej wykazany jedynie z Beskidu Wschodniego: Pogórze Przemyskie (TRELLA 1934), Beskid Niski (PETRYSZAK i in. 1993) i Pienin: Pieniny Centralne (KNUTELSKI i SPRICK 2007).

Obecnie *L. borealis* w Polsce znany jest z 16 krain faunistycznych. Spośród nich 14 podano w 22 tomie KFP (BURAKOWSKI i in. 1995). Ponadto został wykazany z Niziny Sandomierskiej (PETRYSZAK i DĄBEK

1997) oraz Beskidu Zachodniego, wymienianego tu po raz pierwszy. Warto też zauważyć, że w pięciu krainach gatunek ten został stwierdzony po raz pierwszy w XIX wieku, a w 11 – w XX wieku. Najstarsze wiadomości (niektóre ponad stuletnie) o występowaniu *L. borealis* zostały dotąd potwierdzone w sześciu krainach: Nizina Wielkopolsko-Kujawska (RENNER i MESSUTAT 2007), Nizina Mazowiecka (CHOLEWICKA 1981), Śląsk Górny (KUŚKA 2001, MAZUR 2006a, 2011), Sudety Zachodnie (SZYPUŁA w BURAKOWSKI i in. 1995) i Beskid Wschodni (PETRYSZAK i in. 1993). Jedynie w granicach Pobrzeża Bałtyku i Pojezierza Pomorskiego nie znaleziono go ponownie.

W Polsce występuje w różnych środowiskach na terenach otwartych, porośniętych iglicą pospolitą, *Erodium cicutarium* (L.) i różnymi gatunkami bodziszków (*Geranium*).

Larinus sturnus (SCHALLER, 1783)

Beskid Zachodni: Podgórze Bocheńskie: DA43 Niegowić (N49 55.948, E20 14.144), 6 V 2016, 1 ex., 226 m n.p.m., łąka kośna, miejscami podmokła; Pogórze Wiśnickie: DA32 Krzyworzeka (N49 51.900, E20 07.134), 2 VII i 3 VIII 2016, 3 exx., 258 m n.p.m., zarośla wierzbowe z jeżyną, lepiężnikiem i czosnkiem niedźwiedzim; Pogórze Wielickie: DA22 Bysina (N49 49.731, E19 53.963), 31 V 2016 i 2 VIII 2016, 2 exx., 349 m n.p.m., nad potokiem, zarośla z czeremchą i ziołorośla z pokrzywą, ostrożeniem oraz maliną; Beskid Wyspowy: DA21 Myślenice (N49 48.840, E19 55.576), 25 VI 2016, 1 ex., 300 m n.p.m., ziołorośla z jeżyną, częściowo zadrzewione klonem, wierzbą i lipą.

Larinus sturnus w polskiej części Karpat znany jest z Beskidu Wschodniego: Pogórze Przemyskie (TRELLA 1934), Beskid Niski (KNUTELSKI i KUBISZ 1993, TASZAKOWSKI i in. 2017), Pogórze Jasielskie (TASZAKOWSKI i in. 2017) i Beskidu Zachodniego: Gorce (KNUTELSKI i SPRICK 2007), Beskid Żywiecki (JAROSZEWICZ 2011).

W 19 tomie KFP (BURAKOWSKI i in. 1993) *L. sturnus* wymieniony jest z dziewięciu krain faunistycznych. W zestawieniu tym nie uwzględniono jedynie Kotliny Sandomierskiej (PETRYSZAK i MAZUR 1981). W późniejszych publikacjach gatunek ten został wykazany z sześciu kolejnych krain: Góry Świętokrzyskie, Wyżyna Małopolska, Podlasie (WANAT 2005, GOSIK i ROZWAŁKA 2011), W. Krakowsko-Wieluńska (WANAT i in. 2016), W. Lubelska i Roztocze (GOSIK i ROZWAŁKA 2011, SKUHROVEC i GOSIK 2011). W tym okresie potwierdzono też jego obecność w ośmiu

innych krainach: Pojezierze Mazurskie (GUTOWSKI i in. 2010), Nizina Wielkopolsko-Kujawska (RUTA i in. 2016), Nizina Mazowiecka (MARCZAK i in. 2013, TOMASIK i in. 2014), Śląsk Dolny (MAZUR 2006b), Śląsk Górny (MAZUR 2011, WANAT i in. 2016), Sudety Wschodnie (PETRYSZAK i MAZUR 1981), Beskid Zachodni (KNUTELSKI i SPRICK 2007, JAROSIEWICZ 2011), Beskid Wschodni (KNUTELSKI i KUBISZ 1993). W porównaniu z XIX-wiecznymi rekordami, dotychczas nie potwierdzono występowania *L. sturnus* jedynie ze Wzgórz Trzebnickich (BURAKOWSKI i in. 1993). Obecnie ryjkowiec ten w Polsce znany jest w sumie z 16 krain, gdzie poławiano go z różnych gatunków roślin z rodziny Asteraceae, najczęściej z ostrożenia warzywnego, *Cirsium oleraceum* (L.) SCOP. (KNUTELSKI i KUBISZ 1993, JAROSIEWICZ 2011, GOSIK i ROZWAŁKA 2011, SKUHROVEC i GOSIK 2011, WANAT i in. 2016).

Larinus sturnus był w Polsce uważany za rzadkość faunistyczną i prawdopodobnie dlatego został ujęty na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce” z kategorią „VU” (PAWŁOWSKI i in. 2002). W ostatnich latach był on jednak obserwowano względnie częściej i liczniej niż w poprzednich latach. Obecnie nie jest on już tak rzadki, aby nadal był na „Czerwonej liście...”. Zjawisko wzrostu liczebności i zasięgu krajowego tego gatunku, niektórzy autorzy tłumaczą zwiększoną powierzchnią nieużytków obfitujących w osty i ostrożenie – bazę pokarmową tego ryjkowca (KUŚKA 1999) oraz konsekwencjami ocieplenia się klimatu (JAROSIEWICZ 2011). Nie bez znaczenia jest także fakt wzrostu intensywności badań terenowych w Polsce z końcem ubiegłego i na początku obecnego wieku. Świadczy o tym choćby wspomniane wcześniej potwierdzenie występowania tego gatunku aż w ośmiu krainach z dziewięciu podanych w KFP, w których był wykazywany w XIX wieku (BURAKOWSKI i in. 1993). Niektórzy autorzy (GOSIK i ROZWAŁKA 2011) sugerują też, że *L. sturnus* jest obecnie w ekspansji.

Omius puberulus BOHEMAN, 1834

*Beskid Zachodni: Podgórze Bocheńskie: DA43 Łysokanie (N49 59.486, E20 15.397), 6 V 2016, 1 ex., 219 m n.p.m., łąka miejscami wykaszana, z płatami drzew i krzewów; Pogórze Wielickie: DA43 Zabłocie (N49 58.106, E20 10.103), 6 V 2016 i 6 VI 2016, 3 exx., 248 m n.p.m., ugór z lepiężnikiem oraz płat miejscami podmokłej łąki z olchą i wierzbą.

Są to pierwsze udokumentowane stanowiska *Omius puberulus* na obszarze polskiej części Karpat od czasu publikacji TRELLI (1934), w której

został wymieniony ogólnikowo z Beskidu Wschodniego (okolice Przemysła, prawdopodobnie Pogórze Przemyskie lub Dynowskie). Natomiast zacytowanie w KFP (BURAKOWSKI i in. 1993) przy Beskidzie Wschodnim opracowania PETRYSZAKA (1982) obok wymienionej pracy TRELLI (1934), sugerujące występowanie *O. puberulus* w Beskidzie Sądeckim, wydaje się być pomyłką. PETRYSZAK (1982) wymienia *Omius rotundatus* (= *O. puberulus*) jedynie w kontekście zestawienia wspólnych elementów południowych w faunie ryjkowców kilku regionów południowej Polski, zaznaczając jego występowania na Pogórzu Przemyskim i Wyżynie Lubelskiej. Tego gatunku dotychczas nie zebrano w Beskidzie Sądeckim.

Ryjkowiec ten znany jest obecnie z dziewięciu krain faunistycznych Polski, gdzie jest spotykany rzadko i lokalnie, zwykle w ciepłych siedliskach terenów otwartych. Blisko 140-letnie dane o występowaniu *O. puberulus* na Pojezierzu Mazurskim, podane w KFP (BURAKOWSKI i in. 1993), wymagają potwierdzenia nowym materiałem.

Podziękowanie

Autorzy pragną podziękować anonimowemu Recenzentowi za cenne uwagi, sugestie i informacje. Badania były częściowo finansowane z DS K/ZDS/006320 Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UJ.

SUMMARY

The paper presents new localities of fourteen weevil species (Coleoptera: Curculionoidea) belonging to the family Brentidae (*Eutrichapion punctiger*, *Protapion dissimile*, *Protapion interjectum*, and *Nanophyes globulus*) and Curculionidae (*Anoplus setulosus*, *Rhinusa bipustulata*, *Otiorhynchus sulcatus*, *Phyllobius betulinus*, *Pseudomylocerus canescens*, *Polydrusus impressifrons*, *Coelositona cambricus*, *Limobius borealis*, *Larinus sturnus*, and *Omius puberulus*). Among them, *Nanophyes globulus*, *Rhinusa bipustulata*, *Otiorhynchus sulcatus*, *Phyllobius betulinus*, *Pseudomylocerus canescens*, and *Coelositona cambricus* are rare in the Polish part of the Carpathian Mountains and in the area of Poland, with *Eutrichapion punctiger*, *Protapion dissimile*, *Limobius borealis*, and *Omius puberulus* being recorded from the Polish Western Beskids for the first time (*). These weevils were collected in different biotopes in several geographical regions of the Western Carpathian Mts. (S Poland). These records contribute the information on the distribution of Curculionoidea species in Poland and the Carpathians.

PIŚMIENNICTWO

Alonso-Zarazaga M.A., Barrios H., Borovec R., Bouchard P., Caldara R., Colonnelli E., Gültekin L., Hlaváč P., Korotyaev B., Lyal C.H.C., Machado A., Meregalli M., Pierotti H., Ren L., Sánchez-Ruiz M., Sforzi A., Silfverberg H., Skuhrovec J., Trýzna

- M., Velázquez de Castro A.J., Yunakov N.N. 2017: Cooperative Catalogue of Palaearctic Coleoptera Curculionoidea. Monografías Electrónicas S.E.A., **8**: 1-729.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1992: Chrząszcze – Coleoptera. Ryjkowcowate prócz ryjkowców – Curculionoidea prócz Curculionoidea. Katalog Fauny Polski, XXIII, **18**: 1-324.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1993: Chrząszcze – Coleoptera. Ryjkowcowate – Curculionidae, cz. 1. Katalog Fauny Polski, XXIII, **19**: 1-304.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1995: Chrząszcze – Coleoptera. Ryjkowce – Curculionidae, cz. 2. Katalog Fauny Polski, XXIII, **20**: 1-310.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1997: Chrząszcze – Coleoptera. Ryjkowce – Curculionidae, cz. 3. Katalog Fauny Polski, XXIII, **21**: 1-307.
- CHOLEWICKA K. 1981: Curculionids (Coleoptera, Curculionidae) of Warsaw and Mazovia. Memorabilia Zoologica, **34**: 235-258.
- CMOLUCH Z. 1971: Studien über Rüsselkäfer (Coleoptera, Curculionidae) xerothermer Pflanzenassoziationen der Lubliner Hochebene. Acta Zoologica Cracoviensia, **16**: 29-216.
- CMOLUCH Z., ŁĘTOWSKI J., MINDA-LECHOWSKA A. 1994: Ryjkowcowate (Coleoptera, Curculionoidea: Rhinomaceridae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae) Rostocza. Fragmenta Faunistica, **37**: 267-290.
- GERHARDT J. 1890: Sammelbericht pro 1889. Deutsche Entomologische Zeitung: 200-203.
- GERHARDT J. 1910: Verzeichnis der Käfer Schlesiens preußischen und österreichischen Anteils, geordnet nach dem Catalogus Coleopterorum Europae vom Jahre 1906. Dritte, neubearbeitete Auflage. Julius Springer, Berlin. I-XVI + 431 ss.
- GOSIK R. 2010: Morphology of the mature larva and pupa of *Rhinusa bipustulata* (Rossi, 1792) (Coleoptera: Curculionidae) with some remarks on its biology. Baltic Journal of Coleopterology, **10** (2): 185-194.
- GOSIK R., ŁĘTOWSKI J. 2003: Ryjkowcowate (Coleoptera, Curculionoidea: Rhinomaceridae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae) Białej Góry k. Tomaszowa Lubelskiego. Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody, **22** (2): 247-266.
- GOSIK R., ROZWAŁKA R. 2011: Nowe stanowiska rzadko spotykanych w kraju ryjkowców (Coleoptera: Curculionidae). Wiadomości Entomologiczne, **30** (1): 60-62.
- GOTWALD A. 1968: Fauna ryjkowcowatych (Curculionidae, Col.) niektórych parków narodowych i rezerwatów. Prace IBL, **363**: 3-72.
- GUTOWSKI J.M., KUBISZ D., SUĆKO K., ZUB K. 2010: Sukcesja saproksylicznych chrząszczy (Coleoptera) na powierzchniach pohuraganowych w drzewostanach sosnowych Puszczy Piskiej. Leśne Prace Badawcze, **71** (3): 279-298.
- FRANTZIUS A. 1853: Beiträge zur Käfer-Fauna Preußens. Neuen Preußischen Provinzial-Blätter, **4**: 286-292.
- JAROSIEWICZ G. 2011: Uwagi o występowaniu ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea) w Beskidzie Zachodnim. Acta Entomologica Silesiana, **19**: 71-77.

- JAKUCZUN L., KUŚKA A. 1979: Ryjkowce (Coleoptera, Curculionidae) zebrane w Dolinie Chochołowskiej w Tatrzańskim Parku Narodowym. *Polskie Pismo Entomologiczne*, **49**: 371-384.
- KINELSKI S., SZUJECKI A. 1972: Wpływ niektórych herbicydów na występowanie szkodliwych owadów na wiklinie w okolicy Góry Kalwarii. *Zeszyty Naukowe SGGW-AR, Leśnictwo*, **17**: 65-74.
- KNUTELSKI S. 1998: Weryfikacja danych faunistycznych dotyczących ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea) Tatr Polskich. *Studia Ośrodka Dokumentacji Fizjograficznej*, **25**: 177-216.
- KNUTELSKI S. 2000: Uwagi o ryjkowcach (Coleoptera, Curculionoidea) Kotliny Nowotarskiej. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*, **56** (2): 51-67.
- KNUTELSKI S. 2005: Różnorodność, ekologia i chorologia ryjkowców Rezerwatu Biosfery „Tatry” (Coleoptera: Curculionoidea). *Monografie Faunistyczne*, **23**: 1-340.
- KNUTELSKI S., KNUTELSKA E. 2014: Chrząszcze Pienin w zbiorach Pienińskiego Parku Narodowego oraz obecny stan poznania tej fauny (Insecta: Coleoptera). *Pieniny – Przyroda i Człowiek*, **13**: 45-62.
- KNUTELSKI S., KUBISZ D. 1993: Nowe stanowiska niektórych rzadko spotykanych w Polsce chrząszczy (Coleoptera) z rodzin: Rhinomaceridae, Attelabidae, Apionidae i Curculionidae. *Zeszyty Naukowe UJ, Zoologia*, **38**: 61-72.
- KNUTELSKI S., KUŚKA A. 1991: Nowe dla fauny Tatr Polskich gatunki ryjkowców (Coleoptera: Attelabidae, Apionidae, Curculionidae). *Wiadomości Entomologiczne*, **10** (1): 29-34.
- KNUTELSKI S., PETRYSZAK B. 1995: *Otiorhynchus sulcatus* (Fabricius, 1775) w Karpatach Polskich oraz inne nowe dla fauny Gorców, Pienin Centralnych, Pienin Spiskich i Magury Spiskiej gatunki ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea). *Wiadomości Entomologiczne*, **14** (1): 43-53.
- KNUTELSKI S., SKALSKI T. 1993: Fauna ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea) polskiej części Magury Spiskiej. *Zeszyty Naukowe UJ, Zoologia*, **38**: 181-208.
- KNUTELSKI S., SPRICK P. 2007: Report on weevil species collected in several regions of the Polish Western Carpathians in August 2004 (Coleoptera: Curculionoidea). *Snudebiller*, **8**: 245-258.
- KNUTELSKI S., WITKOWSKI Z. 1995: Ryjkowce (Coleoptera: Curculionoidea) obszaru przyszłych zbiorników wodnych Czorsztyn – Niedzica i Sromowce Wyżne oraz przyległych pasm karpackich. *Pieniny i Człowiek*, **4**: 59-76.
- KNUTELSKI S., WITKOWSKI Z., KIERUZEL K., SIMON R. 2010: Zmiany fauny ryjkowców w rejonie Zespołu Zbiorników Wodnych Czorsztyn-Niedzica i Sromowce Wyżne w latach 1992-1997 (Coleoptera: Curculionoidea). *Pieniny-Zapora-Zmiany, Monografie Pienińskie*, **2**: 207-225.
- KONDRACKI J. 2011: *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- KUBISZ D., KUŚKA A., PAWŁOWSKI J.S. 1998: Czerwona lista chrząszczy (Coleoptera) Górnego Śląska. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Raporty – Opinie, **3**: 38-68.

- KUŚKA A. 1989: Ryjkowce (Coleoptera: Attelabidae, Apionidae, Curculionidae) Gór Świętokrzyskich. *Fragmenta Faunistica*, **32**: 319-355.
- KUŚKA A. 1999: Ryjkowce (Coleoptera: Apionidae, Curculionidae) nowe i rzadkie dla fauny Górnego Śląska i terenów przyległych. *Acta Entomologica Silesiana*, **5-6**: 25-31.
- KUŚKA A. 2001: Ryjkowce (Coleoptera: Rhynchitidae, Apionidae, Nanophyidae, Curculionidae) terenów kserotermicznych Górnego Śląska. *Natura Silesiae Superioris*, **5**: 61-77.
- LENTZ F.L. 1857: Neues Verzeichniss der Preussischen Käfer. Königsberg. 170 ss.
- LENTZ F.L. 1879: Katalog der Preußischen Käfer neu bearbeitet. Beiträge zur Naturkunde Preußens, **4**: II + 1-64.
- LETZNER K. 1871: Verzeichnis der Käfer Schlesiens. *Zeitschrift für Entomologie, Neue Folge*, **2**: I-XXIV + 1-328.
- LÜLLWITZ A. 1916: Verzeichnis der im Regierungsbezirk Köslin aufgefundenen Käfer. *Stettiner Entomologische Zeitung*, **76**: 205-264.
- ŁĘTOWSKI J. 2008: The weevils (Curculionoidea) of calcareous habitats of the vicinity of Chełm. *Teka Komisji Ochrony i Kształtowania Środowiska Przyrodniczego OL PAN*, **5**: 95-125.
- ŁĘTOWSKI J., GOSIK R. 2002: Ryjkowcowate (Coleoptera, Curculionidea: Rhinomaceridae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae) projektowanego rezerwatu „Machnowska Góra”. *Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody*, **21** (4): 471-484.
- MARCZAK D., LASECKI R. 2012: Ryjkowcowate (Coleoptera: Curculionoidea) Suwałskiego Parku Krajobrazowego. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*, **68** (5): 358-364.
- MARCZAK D., WANAT M., LASECKI R., MAZUR M.A. 2013: Nowe dla Niziny Mazowieckiej i rzadkie gatunki ryjkowcowatych (Coleoptera: Curculionidae) z Kampinoskiego Parku Narodowego. *Wiadomości Entomologiczne*, **32** (2): 105-112.
- MAZUR M. 1983: Ryjkowce (Coleoptera, Curculionidae) południowej części Wyżyny Krakowskiej. *Acta Zoologica Cracoviensia*, **26**: 491-542.
- MAZUR M. 2016: Otiorhynchini (Coleoptera: Curculionoidea) Polski. Zróżnicowanie i klasyfikacja zasięgów. *Prace Monograficzne*, **767**: 1-199.
- MAZUR M.A. 2006a: Materiały do znajomości ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea: Apionidae, Curculionidae) Śląska. *Wiadomości Entomologiczne*, **25** (4): 225-232.
- MAZUR M.A. 2006b: Materials of Knowledge of Beetles (Coleoptera: Curculionidae, Bruchidae, Cantharidae) in Opole Region. *Nature Journal*, **39**: 69-72.
- MAZUR M.A. 2006c: Weevils (Coleoptera: Curculionoidea: Anthribidae, Apionidae, Curculionidae, Rhynchitidae) of selected excavations of Opole Silesia. (ss. 145-161). [W:] Nowak A., Hebda G. (red.): *Biodiversity of quarries and pits*. Opole Scientific Society, 3rd Department of Natural Sciences. Opole-Górażdze.
- MAZUR M.A. 2011: Weevils (Coleoptera: Curculionoidea) of the Stobrawski Landscape Park. *Polskie Pismo Entomologiczne*, **80**: 321-342.
- MAZUR M.A., GAWROŃSKI R. 2008: Nowe i rzadkie dla Pojezierza Mazurskiego gatunki ryjkowców (Coleoptera: Apionidae, Curculionidae). *Wiadomości Entomologiczne*, **27** (3): 173-174.

- MINKINA Ł. 2006: Materiały do poznania ryjkowców (Coleoptera, Curculionoidea) okolic Częstochowy. Biuletyn Częstochowskiego Koła Entomologicznego, **5**: 8-11.
- NOWAKOWSKA K., HALAREWICZ A. 2006: Coleoptera found on neophyte *Prunus serotina* (Ehrh.) within forest community and open habitat – Electronic Journal of Polish Agricultural Universities, Biology, **9** (1): #05.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002. Coleoptera. (ss. 88-110). [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. IOP PAN, Kraków.
- PETRYSZAK B. 1980: Ryjkowce (Coleoptera, Curculionidae) Pienin. Zeszyty Naukowe UJ, Zoologia, **26**: 109-173.
- PETRYSZAK B. 1981: Uwagi o ryjkowcach (Coleoptera, Curculionidae) Małych Pienin. Zeszyty Naukowe UJ, Zoologia, **27**: 159-175.
- PETRYSZAK B. 1982: Ryjkowce (Curculionidae, Coleoptera) Beskidu Sądeckiego. Rozprawy Habilitacyjne UJ, **68**: 1-204.
- PETRYSZAK B. 1993. Ryjkowce (Coleoptera, Curculionidae) Małych Pienin. Zeszyty Naukowe UJ, Zoologia, **38**: 7-27.
- PETRYSZAK B. 1999: Ryjkowce (Coleoptera, Curculionidae) Bieszczad Wysokich. Studia Ośrodka Dokumentacji Fizjograficznej, **25**: 89-135.
- PETRYSZAK B. 2003: Pędrusie i ryjkowce. (ss. 101-112). [W:] GÓRECKI A., KRZEMIEŃ K. (red.): Przyroda Magurskiego Parku Narodowego. Krempna: MPN – Kraków UJ.
- PETRYSZAK B., BILIŃSKI S. 1978: Uwagi o nowych i rzadkich gatunkach ryjkowców (Coleoptera, Curculionidae) z Polski. Polskie Pismo Entomologiczne, **48**: 181-185.
- PETRYSZAK B., KNUTELSKI S. 1987: Ryjkowce (Coleoptera, Curculionidae) Gorców. Zeszyty Naukowe UJ, Zoologia, **33**: 43-83.
- PETRYSZAK B., MAZUR M. 1981: Wiadomości o rozmieszczeniu *Otiorhynchus rugosostriatus* Goeze i innych rzadko spotykanych gatunków ryjkowców (Coleoptera, Curculionidae) w Polsce. Zeszyty Naukowe UJ, Prace Zoologiczne, **27**: 143-157.
- PETRYSZAK B., DĄBEK P. 1997: Attelabidae, Apionidae i Curculionidae (Coleoptera) nowe dla Kotliny Sandomierskiej. Wiadomości Entomologiczne, **16** (2): 119-120.
- PETRYSZAK B., LACHOWSKA D. 1995: Pędrusie i ryjkowce (Apionidae, Curculionidae: Coleoptera) Pogórza Ciężkowickiego. Studia Ośrodka Dokumentacji Fizjograficznej, **23**: 87-113.
- PETRYSZAK B., SKALSKI T. 1998: Ryjkowce (Coleoptera, Curculionidae) Bieszczadzkiego Parku Narodowego oraz problemy ochrony niektórych gatunków. Studia Ośrodka Dokumentacji Fizjograficznej, **25**: 159-176.
- PETRYSZAK B., WRÓBEL S., CZEKAJ A., SKALSKI T. 1993: Ryjkowce (Coleoptera, Curculionidae) Beskidu Niskiego. Zeszyty Naukowe UJ, Prace Zoologiczne, **38**: 29-59.
- PETRYSZAK B., SKALSKI T., BURDZY A. 1994: Pędrusie i ryjkowce (Apionidae, Curculionidae, Coleoptera) Gór Słonnych. Studia Ośrodka Dokumentacji Fizjograficznej, **23**: 149-182.
- RENNER K., MESSUTAT J. 2007: Untersuchungen zur Käferfauna der Umgebung von Skwierzyna im westlichen Polen (Wielkopolska). Coleo, **8**: 16-20 + 2 Taf.

- RUTA R., ORZECZOWSKI R., ALEKSANDROWICZ O., BOROWSKI J., BUCHHOLZ L., KOMOSIŃSKI K., LUBECKI K., PRZEWOŹNY M. 2016: Chrząszcze (Insecta: Coleoptera) Gryżyńskiego Parku Krajobrazowego. *Przeгляд Przyrodniczy*, **27** (2): 28-62.
- SKUHROVEC J., GOSIK R. 2011: Biology and host plants of four *Larinus* species (Coleoptera: Curculionidae: Lixinae) in central and eastern Europe. *Weevil News*, **63**: 9, <http://www.curci.de/Inhalt>.
- SMRECYŃSKI S. 1929: Kilka uwag o krajowych ryjkowcach. *Polskie Pismo Entomologiczne*, **7** (1-4): 75-81.
- SMRECYŃSKI S. 1956: Uwagi o krajowych ryjkowcach (Coleoptera, Curculionidae). III. *Polskie Pismo Entomologiczne*, **25**: 9-31.
- SMRECYŃSKI S. 1965: Ryjkowce – Curculionidae. Wstęp i podrodzina Apioninae. *Klucze do oznaczania owadów Polski*, XIX, **98a**: 1-80.
- SMRECYŃSKI S. 1976: Ryjkowce – Curculionidae. Podrodzina Curculioninae. *Klucze do oznaczania owadów Polski*, XIX, **98f**: 1-115.
- STACHOWIAK P. 1994: Ryjkowce – Anthribidae, Attelabidae, Apionidae, Curculionidae – Coleoptera Bieszczadów. *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody*, **13** (1): 5-24.
- TASZAKOWSKI A., KASZYCA N., MAZUR M.A. 2017: Materiały do znajomości ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea) Beskidu Wschodniego. *Acta Entomologica Silesiana*, **25**: 1-18.
- TOMASIK Ł., GRZĘDZICKA E., FURGOŁ M., KOTOWICZ K., MISIUNA Ł., BŁACHUTA M., DZIKOWSKA N. 2014: Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza doliny rzeki Pacynki wraz z doliną cieku Mnich w granicach administracyjnych Radomia (pow. 220 ha). Radom, Vanellus Eco Firma Przyr. Ł. Tomasik.
- TRELLA T. 1934: Wykaz Chrząszczów okolic Przemyśla. Ryjkowce – Curculionidae. *Polskie Pismo Entomologiczne*, **12** (1-4): 6-16.
- WANAT M. 1998: Nowe dane o Apionidae (Coleoptera: Curculionoidea) z północno-wschodniej Polski. *Wiadomości Entomologiczne*, **17** (1): 49-53.
- WANAT M. 2005: Ryjkowce (Coleoptera: Curculionoidea bez Scolytinae) Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny. (ss. 301-324). [W:] A. DYRCZ, C. WERPACHOWSKI (red.): *Przyroda Biebrzańskiego Parku Narodowego. Osowiec-Twierdza*.
- WANAT M., MAZUR M.A., CELADYN R., JAŁOSZYŃSKI P., RUTA R., KAŻMIERCZAK M., MOCARSKI Z., SZYPUŁA J., SIENKIEWICZ P. 2016: Nowe dane o rozmieszczeniu 50 gatunków ryjkowców (Coleoptera: Curculionoidea) w Polsce. *Acta Entomologica Silesiana* **24**: 1-20.
- WANAT M., GOSIK R. 2003: Materiały do znajomości ryjkowców (Insecta: Coleoptera: Curculionoidea) doliny Bugu. *Nowy Pamiętnik Fizjograficzny*, **2** (1-2): 31-52.
- WANKA TH. v. 1917: Zweiter Beitrag zur Coleopterenfauna von Österr.-Schlesien. *Wiener Entomologische Zeitung*, **36**: 276-282.
- WANKA TH. v. 1927: IV. Beitrag zur Coleopterenfauna von Schlesien. *Wiener Entomologische Zeitung*, **44**: 1-32.
- ZAJĄC A., ZAJĄC M. (red.) 2001: Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. Instytut Botaniki UJ.